

«Утверждаю»
директор школы
И. К. Басова
« 31 » августа 2020 г.

Рабочая программа
по марийскому (родному) языку
для обучающихся 7 класса
на 2020-2021 учебный год

Рассмотрено на заседании методобъединения
Протокол № 1
« 31 » августа 2020г.
Руководитель методобъединения
С.С. Пирогова С.С. Пирогова

«Согласовано»
зам по УВР
В.И. Волкова В.И. Волкова
« 31 » августа 2020г.

Марий йылме дене 7 класслан паша программе.

Туналтыш ой.

Марий йылме - тиде марий калыкын шочмо йылмыже, эн кугу поянлыкше. Тунемше тидын дене изинекак паша еда колын, илыш-корныш Шочмо йылмым тыршен тунемын, ўдыр-рвезе-влак илышлан кўлше пенгыде шуаралтеш. Марий йылме школышто – ушан-чолга у тукумым куштымо ўша.

Шочмо йылмым туныктымаш воспитаний паша дечат ойыралтшаш огыл. Самырык айдеме уш-акылже ден кушкын толеш. Койыш- шоктышыжо весештеш, уш-акылже пўсештеш, илыш, паша нерген шонкалымашы йылме йоча чоныш миен шумо эн кўчык корным ончыкта.

Йылмым палыде, шке шонымым каласен пуаш ок лий. Раш, чаткан ойлымо веле кеч-кемат серастара, ен

Марий йылме школышто суапле шонымаш дене тунемалтеш:

- йылмым икте-весе дене кылым кучымо, ваш-ваш умылымо эн сай йен семын аклен, илыш-йўлаште, тунемаш дене пайдаленен моштышо у тукумым кушташ;

-тидлан верч йылмын тўн закон дене правилже-влак нерген пенгыде шинчымаш

-марий калыкын культуржо дене палдарен, тудын сенымашыжым тўзатен шукемден моштышо тукумым койыш-шоктыш да илыш-йўла ойыртежым арален кодаш да шке ўмыр-пўрымашыштыже умба

Паша икте почеш весе ешаралтынак лектеш. Нунын коклаште поснак кўлешан

-йылмын соралжым (сылнештыраме йонжым) палаш да кучылт мошташ

-эн ончычак кутырымо йылмым лывырташ.

Текстым шкевуя чонымо годым кум тун сомыл чак кылдалташ:

- мом каласаш шонымо возышо-ойлышо енлан шканжат, молыланат раш л

- текст логико-композиционный могырым чаткан ышталтше (ик ужаш весе дене кылдалтше, ик шонымаш

- йылме лывырге, чын да ару лийже.

Марий йылме дене ыштыме чыла пашам кум кугу тушкашке чумыраш лиеш. Нуно икте-весьшт дене ойы

1.

Йылме наукин негызшым тунеммаш, тыгодым фонетика, орфоэпий, мут поянлык, мут ышталтмаш, нерген тун шинчымаш пуалтеш;

2.

Тунемше-влакын мутпогыштым чарныде ешарен-пойдарен толмаш; ойлымо да возымо годым грамматик шуарымаш; литератур йылмын нормыжым тичмашын шукташ тыршымаш; шке шонымым чаткан ка туныктымаш;

3.

Орфографий ден пунктуаций правилым сайын кучылт мошташ туныктымаш.

7 классыште тўн шотышто морфологий ден орфографий тунемалтыт: глагол, тудын посна формажо-влак: п мут, служебный ойлымаш ужаш-влак да йукмут (междометий).

Шочмо йылмым туныктымаш марий калыкын историй йыжынлажым, культуржым, илыш-пўрымашыжым шымлыме деч кораншаш огыл. Марий йылме учебник ден учебный пособийласе турло упражнений марий национальный тўсшым тичмашынак почын пуат.

Шочмо калык дене кугешнен, вес калыкымат пагалыме койыш кажне рвезым сораштарышаш.

Программан ойыртемеже тыгай: тудо

- школышто туныктымо пашам марий йылме наукин кызыт виянме кўкшытшо деке лишемда;
- тыгодымак тўрло йодыш гыч утларак кўлешанжым йочалан умылаш лийшыжым веле тунемаш темла;
- теорийым практика дене чак кылдаш - налме шинчымашым кучылт мошташ - корным палемда.

Программе ваш кылдалтше кок ужашлан шелылтеш:

- тунемше йылме наукин тўрло ужашыж нерген теоретический шинчымашым налшаш;
- шинчымашым кучылт моштышаш (тунемше чаткан да лывырге йылме дене ойлен да возен моштышаш, посна шындышаш).

Йылме лывыртыме паша.

Йылме лывыртыме паша кок йыжынан. Иктыже - йылмын пўтынъ поян йонжым, ты шотыштак синоним м тунеммаш.

Весыже - синтаксически кылдалт кодышо текстын шкевуя ыштымаш, ойлен але возен чонымаш. Тидлан лў эртаралтеш. Утларак кўлешанже – йоча шке шонымыжым монолог семын кўрылтде каласкален (возен) пуат.

Кўрылтде кутырымо (возымо) йылмым чаткандыме тўн йон-влак тыгай улыт

- а) йодышлан кумда вашмут;
- б) тўрло изложений;
- в) тўрло сочинений.

Кўрылтдымо, сылне да чын ой – сай вашмутын ойыртемеже.

i.

Текст да тудын ужашлаже, текстым чонымо йон, кутырымо, научный, сылнымутан да официально-д ушештараш.

Публицистика стиль нерген тўн умылымаш.

Шонкалымашан текст да тудын ужашлаже: мом каласаш шонымо дене палдарымаш (тезис), шонымым нег иктешлымаш.

Текстын кумда планже. Тидлан материалым погымаш да тўшка еда шеледымаш.

Йодышлан вашмут. Мутлан, «Йолташ – илыш энертыш» тема дене кылдалтше йодыш-влак:

1. Тыйын келшыме йолташет уло мо?
2. Могай еным йолташлан шотлет?
3. Йолташын поро ден осалжым ужын моштет мо?
4. Йолташетын койышыштыжо мо келша, мо ок келше?
5. Тудын деч тый молан тунемат?
6. Йолташет ойгыш перна гын, мом ыштет?
7. Келшымаште тыланет мо эн шерге?
8. Ваш-ваш келшыде илаш лиеш але уке?

Айдемын чурийже, чиёмже да пашаж нерген серыме текст негызеш тичмаш але кўчык изложений. Тыгай уналмаш.

Енын чурийже, чиёмже але пашаж дене палдарыше сочинений, мутлан: «Йоратыме художникын сўретше», «Трактористлан паша мучашдымын лектеш», «Дояркын шыма кидше» да молат.

Йочан илышыж ден кылдалтше шонкалымашан сочинений, мутлан: «Йолташ деч посна илаш лиеш мо?», «Келшымаш мыланем эн шерге», «Мутым пуэнат – шукто» да молат.

Ужмым-колмым каласкалыман сочинений, мутлан: «И.Ямбердовын (але вес художникын) сўретше», «Мўжык «Онай экскурсий», «Школ пакчаште» да молат.

Сўретым ончен шонкалыман сочинений.

Грамматический сочинений.

Официально-деловой стиль дене паша (тўрло ўжмаш, увертарымаш, канаш). Йолташлан характеристикым сўретше.

Пырдыжгазетлан але «Ямде лий» газетлан йолташын (классын, пошкудын, палымын да монь) поро пашаж сўретше.

ii.

Официально-деловой да публицистика стиль дене тўрло текстым серен моштымаш. Моло стильым сўретше.

Енын (йолташын, пошкудын, палымын) чурийже, чиёмже. Пашаж нерген тўрло сочиненийым возаш тунемат (возен) моштымаш.

Газетлан йорышо изи статья ден репортажым серен моштымаш.

Возымо йылмым торлен лывырташ тунеммаш.

Тунемме ий мучашеш мом ыштен моштышаш

- Тымарте тунемме самостоятельный да служебный ойлымаш ужаш-влакым палышаш; нунын кузе вашталт член лиймыштым умылтарен моштышаш;
- причастный да деепричастный оборотан куштылгырак предложений-влакым синтаксически лончылышаш; влакым чонен моштышаш;
- тунемме союзан сложный предложений-влакым синтаксически лончылышаш;
- причастий ден деепричастий-влакын суффиксыштым чын возышаш;
- деепричастный оборотым запятой дене ойырен моштышаш;
- айдемын чурийже, чиёмже да пашаж нерген возымо текстым тичмашын але кўчыкын каласкален (серен) м публицистика стиль дене статьям возен кертшаш; шонкалымашан сочиненийым возен моштышаш.

7 класс, марий йылме. Календарно-тематический планирование

Идалыкыште - 68 шагат.

Арняште - 2 шагат.

№	Тема урока	Кол-во часов	Тип урока	Характеристика деятельности учащегося или виды учебной деятельности	Виды контроля, измерители	Планируемые результаты освоения материала
---	------------	--------------	-----------	---	---------------------------	---

1.	Шочмо йылмын мут поянлыкше да сылнымутан литератур.	1	Вводный урок	Шочмо йылме нерген мутланымаш		Шочмо йылме нерген умылымашышт ойлен мошташ
----	---	---	--------------	-------------------------------	--	---

5-6 классыште тунеммым ушештарымаш.

2.	Фонетика. Буква ден йўк-влак.	1	Ушештарен пенгыдемдымаш урок	Практика	Словарный диктант	Мут-влакым фонет-ски лончылен мошташ
3.	Мутын составше да мут ышталтмаш.	1	Ушештарен пенгыдемдымаш урок	Заданий-влакым шуктымаш	Мутым состав дене лончылымаш	Мутым состав д лончылен мошташ ышталтме й°ныштым палемден мошташ
4.	Морфологий. Ойлымаш ужаш-влак. Лўм мут да пале мут.	1	Ушештарен пенгыдемдымаш урок	Тўшка паша, заданийым шуктымаш	Морфологически лончылаш	Палыме ойлымаш ужаш-влакым ушештараш
5.	Чот мут. Олмештыш мут. Наречий.	1	Ушештарен пенгыдемдымаш урок	Индивидуальный да тўшка паша	Ойырен лукмо диктант	Палыме ойлымаш ужаш-влакым ушештараш
6.	Тергыме диктант.	1	Тунеммым тергымаш	Тўшка паша	Тергыме диктант	

Глагол (18 ш)

7.	Глаголын ойлымаш ужаш ойыртемже.	1	Ушештарен у темым тунеммаш	Тушка паша, заданий-влакым шуктымаш	Мутер диктант	Глаголын значенийжым. предложенийыш рольжым палаш
8.	Глаголын неопределенный формыжо.	1	У темым тунеммаш	Тўшка паша, заданий-влакым шуктымаш	Йодышлан вашмут	Глаголын неопределенный формыжын кок тўрлын лиймыж палаш, 1 да 2 спряж. ойырен мошташ

9.	Глаголын аклыме формыжо	1	У темым тунеммаш	Тўшка паша, заданий-влакым шуктымаш	Ойырен лукмо диктант	Глаголын аклым да игылтме формылажым ойырен мошташ нуным кучылташ туныкташ
10.	Глаголын спряженийже	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Йодышлан вашмут	Глаголын спряженийжым ойырен мошташ
11.	Тайык нерген (наклонений) умылымаш. Изъявительный тайык.	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Мутер диктант	Наклонений нерге умылымашым пуаш да глагол-влакын наклон. палаш туныкташ
12.	Кызытсе-шушаш жап	1	У темым тунеммаш	Тўшка паша, заданий-влакым шуктымаш	Ойырен лукмо диктант	Кызытсе-шушаш жап формын мошташ ончыктымжым палаш
13.	ЙЛП. «Эр гыч кас марте» каныш кечылан паша радамым возымаш	1	Йылме лывыртыме урок	Индивидуальный паша	Сочиненийым возымаш	Глаголым чын формышто кучылташ мошташ
14.	Эртыше жап. Икымше эртыше жап	1	У темым тунеммаш	Практика	Тест	1-ше да 2-шо эртыше жап глаголын грамматический ойыртежым рашемдаш
15.	Кокымшо эртыше жап	1	У темым тунеммаш	Заданийым шуктымаш	Ойырен лукмо диктант	1-ше да 2-шо жапын ойыртемыштым рашемдаш ужын мошташ
16.	Йыжынан (составной) эртыше жап	1	У темым тунеммаш	Заданийым шуктымаш	Ойырен лукмо диктант	Составной эртыше жапын тўрл ^о грамматический ойыртежым рашемдаш палдараш

17	Куштымо тайык (повелительный наклонений)	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Йодышлан вашмут, тест	Глаголын куштымо тайыкшын граммат. ойыртемжым рашемдаш, туде куч-ш туныкташ
18.	Шонымо тайык (желательный наклонений)	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Ойырен лукмо диктант	Глаголын желательный наклон-ын значенийже да грам.-кий ойыртемже дене палдараш
19- 20.	ЙЛП. Сочинений (фантастика сынан)		Йылме лывыртыме паша	Тўшка паша	Сочиненийым возымаш	Возымаште тўр. наклонениян глаголым кучыл мошташ
21.	(наклонений- влакын) Тайык-влакын ш ^о рыме формышт	1	У темым тунеммаш	Заданийым шуктымаш	Словарно- орфографический паша	Наклонений-в. ш ^о рыме формышт нерген шинчымашым пуаш
22.	Контрольный диктант	1	Контрольный паша	Тўшка паша	Заданийым шуктымаш	1-ше чырыкышт тунемме материалым тергаш
23.	Безличный глагол.	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Ойырен лукмо диктант	Безличный глаголын шке шотан грамм. ойыртемже дене палдараш, возымаште куч- туныкташ
24.	Полшышо глагол-влак	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Заданийым шуктымаш	Полшышо глаголын грам. ойыртемжым да возалтмыжым рашемдаш

25.	Глаголын ышталтмыже	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Мутер диктант	Глагол-в. ышталтме шот дене тўрл ^о лиймыштым да возалтмыштым умылаш, палаш
26.	Йыгырмут (сложный) глагол-влак. Глаголым лончылымо радам	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Мутер диктант	Глагол нерген тунеммым иктешлен мошт
27.	Глагол нерген тунеммым иктешлымаш.	1	Ушештарен иктешлымаш урок	Тўшка да индивидуальный паша	Зачетный паша	Глагол нерген шинчымашым тергаш
28.	Контрольный грамматический сочинений	1	Йылме лывыргыме урок	Индивидуальный паша	Сочиненийым возымаш	Глагол нерген пален налым ямде план почер грамматич. сочиненийым возаш

Причастий (9 ш)

29.	Причастий нерген умылымаш.	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Мутер диктант	Причастий да п мутын грам. ойыртемыштым палаш; причастийын шкешотан значенийже нер шинчымашым пуаш
30.	Причастийын ышталтмыже	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Ойырен лукмо диктант	Причастийым ыштыше суффиксаклакым палаш
31.	Действительный причастий.	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Заданийым шуктымаш	Дейст. причастийлак нерген шинчымашым пуаш; нунын

						ойыртемьштым рашемдаш
32.	Страдательный причастий	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Заданийым шуктымаш	Страдательный причастий нерг
33.	Ш°рыме причастий	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Мутер диктант	Шерыме причастий нерг палымым ышта
34- 35.	ЙЛП. Сўрет почеш сочинений	2	Йылме лывыртыме паша	Тўшка паша	Сочиненийым возымаш	Возымаште тўр причастийым кучылт мошташ
36..	Шушаш жап причастий		У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Мутер диктант	Шушаш жап причастий нерг палымым ышта
37.	Причастиян савыртыш (Причастный оборот)	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Карточко дене паша	Причастный оборот годым ч знакым шынден мошташ
38.	Причастийым лўм мут семын кучылтмаш. Причастийым лончылымо радам	1	У темым тунеммаш	Беседе, тўшка паша	Ойырен лукмо диктант	Лўм мут олмеш причастийын кучылталтмыж нерген, палаш; нунын падеж, л да числа дене вашталтен мошташ
39.	Причастий нерген тунеммым иктешлымаш.	1	Ушештарен иктешлымаш урок	Тўшка да индивидуальный паша	Зачет але тест	Причастий нерг шинчымашым иктешлаш, ушештараш
40- 41	ЙЛП. Изложений.	2	Йылме лывыртыме паша	Тўшка паша	Изложенийым возымаш	Турло причастийым кучылтын, текст радам дене поч пуаш

Деепричастий (7 ш)

42.	Деепричастий нерген умылымаш	1	У темым тунеммаш	Беседе, тўшка паша	Ойырен лукмо диктант	Деепричастийы лексич.-й да гра й ойыртежым умылтараш
43.	Деепричастийын ышталтмыже Деепричастийын значенийже	1	У темым тунеммаш	Тўшка паша	Мутер диктант	Кузе лиймым, жапым ончыктышо, шерым ^о деепричастий-в. нерген шинчымашым пуаш Деепричастийы значенийжым умылаш
44.	Деепричастий пеленсе полшышо глагол	1	У темым тунеммаш	Беседе, тўшка паша	Ойырен лукмо диктант	Деепричастийы значенийжым умылаш, ойыре мошташ
45.	Деепричастийым возен моштымаш	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Йодышлан вашмут	Деепричастийы лийше суффикс влакым чын воз мошташ
46.	Деепричастийын лица дене вашталтмыже	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Йодышлан вашмут	Лица суффикс-влакым возен мошташ
47.	Деепричастиян савыртыш	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Йодышлан вашмут	Деепричастий оборотым возым да кутырымо йылмыште кучылташ тунем
48- 49.	ЙЛП. Сочинений	2	Йылме лывыртыме паша	Тўшка паша	Сочиненийым возымаш	Возымаште тўр деепричастийы кучылт мошташ
50.	Деепричастийым иктешлымаш. Деепричастийым лончылымо	1	Ушештарен иктешлымаш	Тўшка паша	Зачет але тест	Деепричастий нерген шинчымашым пенгыдемден

радам.

иктешлаш

51.	Контрольный диктант	1		Тўушка паша	Диктантым возымаш	Деепричастий д причастий нерген шинчымашым тергаш
-----	---------------------	---	--	-------------	-------------------	---

Онартыш мут (2 ш)

52.	Онартыш мутын ойлымаш ужаш ойыртемеже. О%артыш мутын значенийже	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Мутер диктант	Онартыш мут нерген умылымашым пуаш, тудын значений шот д турло лиймыж нерген рашемда
-----	---	---	------------------	------------------------------	---------------	--

53.	Онартыш мут – предложений. Онартыш мутым лончылымо радам.	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Мутер диктант	О%артыш мут нерген умылымашым пуаш, тудын значений шот д турло лиймыж нерген рашемда
-----	---	---	------------------	------------------------------	---------------	--

54- 55.	ЙЛП. Сўрет почеш сочиненийым возымаш	2	Йылме лывыртыме паша	Тўшка паша	Сочинений	Возымаште тур. о%артыш мут-влакым кучылта
------------	--------------------------------------	---	----------------------	------------	-----------	---

Служебный ойлымаш ужаш-влак. Междометий (7 ш)

56.	Служебный ойлымаш ужаш-влак. Почеш мутын ойлымаш ужаш ойыртемеже	1	У темым тунеммаш	Беседе, заданийым шуктымаш	Ойырен лукмо диктант	Служебный ойлымаш ужаш-влак нерген ушештараш да келгемдаш; поч мут нерген шинчымашым
-----	--	---	------------------	----------------------------	----------------------	--

57.	Почеш мутын кучылталтме ойыртемеже. Почеш мутым лончылымо	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Мутер диктант	Почеш мутын л суффикс дене каласалтмыжым рашемдаш
-----	---	---	------------------	------------------------------	---------------	---

радам.

58.	Ушем мутын ойлымаш ужаш ойыртеме	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Тест	Союз нерген умылымашым пуаш, текстышт чын кучылташ туныкташ
59.	Сочинительный ден подчинительный ушем мут-влак. Ушем мутым лончылымо радам.	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Ойырен лукмо дикта	Союз-в. тўшкаш да нунын возалтмышт нерген шинчымашым паш
60.	Частицын ойлымаш ужаш ойыртеме	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Йодышлан вашмут	Частице нерген умыл-м пуаш; тудын посна тушкалан шелалтмыже, гр. Формым ыштыл частице-в. Нерг палдараш
61.	Частицым возен моштымаш. Частицым лончылымо радам.	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Мутер диктант	Частице-влакым дефис гоч, пырл да посна возым умылтараш
62.	Контрольный диктант	1	Контрольный паш	Тўшка паша	Заданийым шуктымаш	3-шо чырыкышт тунемме материалым тергаш
63.	Йукмут (междометий) Йукмутым лончылымо радам	1	У темым тунеммаш	Тўшка да индивидуальный паша	Ойырен лукмо диктант	Междометий нерген умылымашым пуаш; предложенийш тудын синтаксич рольжо дене пал
64-	ЙЛП сочинений	1	Йылме	Тўшка паша	Сочинений	Сурет почеш

65.

лывыртыме
паша

туналме текст
умбакыже лывы
йылме дене шуя

66- Идалык мучко
67. тунеммым
ушештарымаш

2

Ушештарен
иктешлымаш
урок

Тўшка да
индивидуальный
паша

Мутер диктант,
ойырен лукмо
диктант, тест

Грамматикын и
тў% ужашыже-
морфологий -
нерген
шинчымашым
пенгыдемдаш

68. Иктешлыше
контрольный
диктант

Контрольный
паша

Тўшка паша

Заданийым
шуктымаш

Морфологий
нерген е-в.
палымымышты
терген налаш

УМК:

1. «Марий йылме программе 5-11 класслан», ГОУ ДПО (ПК)С «Марийский институт образования», 2013.
2. «Марий йылме - 7 кл» (учебник), Кузнецов В.В., Кузнецова Н.В., Йошкар-Ола, 2009.